

Notitie: Hinderlijke bomen.

Naar aanleiding van klachten over lekkende lindebomen (Silene, Kalmoessingel) heeft het college verzocht een inventarisatie te doen naar hinderlijke bomen. In deze notitie wordt ingegaan op de vormen van hinderlijkheid van bomen en worden voorstellen gedaan hoe hier mee om te gaan.

De notitie heeft betrekking op bomen op gemeenteground. Bomen op particulier eigendom worden buiten beschouwing gelaten. Afweging van het wel of niet weghalen van hinderlijke bomen op particulier eigendom vindt plaats in het kader van de toepassing van de Kapverordening.

Wat is hinderlijk?

Volgens Van Dale heeft hinderlijk meerdere betekenissen. Wordt hinderlijk betrokken op bomen dan kunnen de volgende de volgende betekenissen worden gegeven: belemmerend, lastig, storend, wrevel of ergernis verwekkend, irritant.

Of een bepaalde eigenschap van een boom hinderlijk is, is een persoonlijke beleving. Wat de een als erg hinderlijk ervaart wordt door een ander niet als hinderlijk ervaren en geaccepteerd als een normaal verschijnsel.

Onrechtmatige hinder?

Overlast kan als onaangenaam worden aangemerkt maar dat wil niet zeggen dat dit altijd als maatschappelijk onbetamelijk handelen mag worden beschouwd. Volgens het burgerlijk wetboek is niet elke hinder onrechtmatig. Buren hebben nu eenmaal het nodige ongemak van elkaar te dulden. Hinder wordt pas onrechtmatig wanneer daardoor de grenzen van hetgeen maatschappelijk nog betamelijk is worden overschreden (art. 5.37 BW). Openbare bomen vallen volgens de Hoge Raad niet onder het burendrecht indien de gemeente blijkt geeft van een belangenafweging tussen het particulier belang bij de verwijdering van de bomen en de aan de overheid toevertrouwde belangen als het stads-/dorps- en landschapsschoon, natuurbehoud of de verkeersveiligheid.

Vormen van hinderlijkheid:

1. schaduw
2. blad (-afval)
3. bloei (pluizen, blaadjes)
4. vruchten
5. dood hout
6. luis (lekkers)
7. wortels
8. stuifmeel (hooikoorts)
9. overhangende takken.

A. Afzonderlijke beoordeling van vormen van hinderlijkheid.

Per vorm wordt aangegeven of een vorm van hinderlijkheid kan c.q. moet leiden tot richtlijnen om de hinderlijkheid op te lossen.

1. Schaduw
 - a. onvoldoende lichttoetreding in de woning
 - b. onvoldoende lichttoetreding in de (achter)tuin.

ad. a.

In de boomstructuurplannen worden richtlijnen gegeven voor de afstanden tussen gevels en bomen. Omdat de toepassing van deze afstanden leiden tot een minimum aan klachten kunnen deze richtlijnen worden overgenomen c.q. gehandhaafd. Bij bomen met een erg breed uitgroeiende en dichte kroon moeten grotere afstanden in acht worden genomen. Kleinere afstanden kunnen gelden wanneer zuilvormige bomen of bomen met een ijle kroon worden toegepast, wanneer er sprake is van blinde gevels, bij toepassing van speciale snoeivormen (leisnoei, kandelaberen, knotten) of slechts incidenteel bomen langs de gevels staan.

tabel: minimale afstand tussen de gevels en het hart van de boom

grootte klasse	min. afstand gevel – stam boom
boom 1 ^e grootte	6 meter
boom 2 ^e grootte	4 meter
boom 3 ^e grootte	3 meter

Voor de lichttoetreding is tevens van belang of de bomen in een rij staan en of dit wel of niet een aaneengesloten rij is. Een niet aaneengesloten rij leidt tot minder klachten dan een aaneengesloten rij. In het boomstructuurplan is de plantafstand in de rij ook aangegeven. Wel dient hierbij opgemerkt te worden dat klachten bij een gesloten rij van bomen met een losse (ijle) kroon aanmerkelijk minder zijn dan van bomen met een dichte kroon.

tabel: plantafstand in de rij

grootte klasse	niet aaneengesloten bomenrij	aaneengesloten bomenrij
bomen 1 ^e grootte	> 18 meter	5 – 10 meter
bomen 2 ^e grootte	> 12 meter	5 – 8 meter
bomen 3 ^e grootte	> 9 meter	< 5 meter

Genoemde richtlijnen zijn voor nieuwe situaties en worden als zodanig gehanteerd.

De vraag is: hoe dient de gemeente met bestaande situaties omtrent schaduw om te gaan?

Veel bestaande situaties voldoen niet aan de genoemde richtlijnen. Uit jurisprudentie is evenwel gebleken dat onvoldoende lichttoetreding tot de woning niet als onrechtmatig wordt aangemerkt wanneer het zonlicht een belangrijk deel van de dag toegang heeft tot de gevel.

Volgens het bouwbesluit kan door wijzigingen op aangrenzende percelen de lichttoetreding in de woning nooit onder het daglichtniveau komen. Voldoende lichttoetreding in de woning wordt namelijk uitsluitend bekeken vanuit het eigen perceel (pand). Er wordt niet gekeken naar de aangrenzende percelen. Ook bij nieuwbouw op de aangrenzende percelen wordt niet gekeken naar de gevolgen voor de aangrenzende woning. Dat is niet nodig omdat de lichttoetreding voor elke woning vanuit het eigen pand/perceel wordt bekeken.

Op grond van het voorgaande bestaat er geen reden om onvoldoende lichttoetreding als argument aan te merken om een boom te kappen.

In de boomstructuurplannen worden desondanks wel een aantal aanbevelingen gedaan om de (vermeende) overlast door schaduw te verminderen.

- vervangen of verplaatsen van bomen in combinatie met herinrichting.
- vervangen bestaande bomen door kleinere soorten of bomen met een lossere en ijlere kroon
- door de onderlinge afstand tussen de bomen te vergroten (b.v. om en om een boom verwijderen).
- het uitlichten van de kroon of het extra hoog opkronen (alleen geschikt voor bomen met een losse kroon).
- toepassen van speciale snoeivormen zoals leisnoei en kandelaberen.

Al deze maatregelen kosten (veel) geld.

Onvoldoende lichttoetreding in de woning wordt in bestaande situaties als een argument aangemerkt om een boom te kappen indien er sprake is van situaties welke kunnen worden aangemerkt als onrechtmatig.

ad. b.

De richtlijnen onder a genoemd hebben tot gevolg dat bomen niet te dicht bij huizen komen te staan en daardoor ook voldoende lichttoetreding in de tuin toelaten (zowel voor als achter).

Uit jurisprudentie blijkt dat de aanwezigheid van bomen die een deel van de dag de schaduw uit te tuin wegnemen niet als onrechtmatig kan worden aangemerkt. Het behoort nu eenmaal tot het nodige ongemak dat men van elkaar heeft te dulden.

Dit betekent dat niet op elk moment van de dag de zon in de tuin hoeft te schijnen en ook niet dat elk stuk van de tuin dagelijks door de zon behoeft te worden beschenen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat alleen wanneer bomen gedurende de gehele dag de zon wegnemen uit een tuin er een gegronde reden is om bomen te kappen.

Onvoldoende lichttoetreding in de achtertuin wordt als argument aangemerkt om een boom te kappen indien er sprake is van situaties waarbij gedurende de gehele dag de zon niet in de tuin schijnt.

Van elke boom komt blad of komen naalden. Bladval is naar onze mening geen reden om een boom te verwijderen. Ook uit de jurisprudentie blijkt dat bladval niet als onrechtmatige hinder wordt aangemerkt. Dergelijke overlast moet men voor lief nemen.

Bladval wordt niet als argument aangemerkt om een boom te kappen.

Aandachtspunt: Blad van gemeentelijke bomen komt ook terecht in tuinen van burgers. In het verleden was dit geen probleem. De burgers stopten het blad in de GFT-container. Sinds er met de invoering van het diftar-systeem betaald moet worden voor het legen van de GFT-containers zijn de burgers niet meer genegen het blad van gemeentelijke bomen aan te bieden in de GFT-containers. Op dit moment wordt er op ad-hoc basis mee omgegaan: bij grote hoeveelheden wordt de burgers geadviseerd het blad bijeen te vegen en de wijkpost te bellen die het daarna ophaalt. Een meer gestructureerd systeem met bv. extra veeggrondes is gewenst.

3. Bloei

Elke boom heeft zijn eigen bloeiwijze. De populier geeft in het voorjaar pluizen; de sierkers heel veel gekleurde blaadjes. De een stoort zich eraan; de ander vindt het mooi. Soms trekt de bloei ook insecten aan die op zoek zijn naar nectar. Dit is een natuurlijk verschijnsel dat voor lief moet worden genomen (jurisprudentie). Voor de gemeente is bloei alleen geen reden bomen te verwijderen.

Bloei wordt niet als argument aangemerkt om een boom te kappen.

4. Vruchten

Vrijwel elke boom heeft zijn eigen soort vrucht. Een aantal van deze vruchten geven aanleiding tot klachten. De meeste klachten komen van bomen die veel en klein zaad produceren (b.v. berk en iep) of zachte vruchten produceren (b.v. sierperen, meidoorns, lijsterbessen).

De klacht bij de eerste categorie is dat de kleine (lichte) zaden overal in huis zijn terug te vinden en daardoor ergerlijk is (met moet vaker stofzuigen).

De klacht bij de tweede categorie is dat de bessen etc. op de verharding vallen en ongedierte (wespen) aantrekken en/of dat de bessen onder aan de schoenen blijven kleven en in de woning zorgen voor vlekken op het tapijt.

Voor de gemeente zijn de klachten over vruchten vergelijkbaar met klachten over blad. Wel wordt t.a.v. bomen met zachte vruchten getracht deze niet in woonstraten aan te planten. Daar waar ze nog staan worden ze bij de eerstkomende reconstructie in de straat vervangen. In een aantal gevallen worden de vruchten 1-malig van de bomen gehaald.

Ook uit de jurisprudentie blijkt dat overlast van vruchten gerekend moet worden tot de ongemakken die men dient te dulden.

Vruchten wordt niet als argument aangemerkt om een boom te kappen.

5. Dood hout

Is een teken van achterstallig onderhoud. Wordt door de gemeente verwijderd i.v.m. gevaar.

Dood hout wordt niet als argument aangemerkt om een boom te kappen.

6. Luis (lekken)

Oorzaak lekken:

Het lekken van bomen wordt veroorzaakt door bladluis. De luis scheidt een kleverige substantie (honingdauw) af. Alles onder de bomen (auto's, tuinstoelen etc) wordt vies.

Het lekken vindt plaats tijdens en na de bloei gedurende de zomermaanden. Het lekken is erger bij erg warm weer en hoge luchtvochtigheid. Bij daling van de temperatuur of na een regenbui neemt de overlast snel af.

Hoewel de meeste klachten over het lekken betrekking hebben op (lekgevoelige) lindes, kennen ook andere soorten dit ongemak (b.v. esdoorn en haagbeuk).

In het verleden werd er geen rekening gehouden met het lekken van bomen. Zo komt het voor dat lekkende bomen nabij huizen en parkeerplaatsen staan. Het aantal klachten was beperkt. Men accepteerde het lekken als iets dat (tijdelijk) bij die soort boom hoorde. Bovendien was de overlast wisselend (lange warme zomer of zomer met koele periodes). Tegenwoordig accepteert men minder. Met name de laatste 10 – 15 jaren is het aantal klachten over lekkende bomen toegenomen.

De toename van klachten heeft ertoe geleid dat bij nieuwe inrichtingen rekening gehouden met het mogelijk lekken van bomen. Lekgevoelige bomen worden alleen in brede groenstroken aangeplant en niet meer bij parkeerplaatsen. Met het lekken van bestaande bomen is weinig gedaan. Alleen op bepaalde plaatsen waar lindes erg veel overlast gaven zijn bomen geïnjecteerd. Dit injecteren is echter gestaakt vanwege enerzijds de kosten (ca. euro 30 per boom) en anderzijds het verbod op injecteren tijdens de bloei waardoor injecteren slechts ten dele een oplossing was. De vraag is nu: hoe om te gaan met lekkende bomen?

Schadelijkheid honingdauw:

Er is navraag gedaan bij de Bomenstichting en bij Arcadis (bomendienst). Het is gebleken dat honingdauw (= suikeroplossing) niet schadelijk is voor b.v. autolak. Zeker niet als men de auto regelmatig schoon maakt. De honingdauw is – wanneer deze niet te lang op auto's zit – goed te verwijderen met warm water en zeep. Er is door Arcadis ook navraag gedaan bij autofabrikanten. Ook deze verklaren dat – ondanks de poreuzere lakken die heden ten dage worden toegepast – de honingdauw zelf niet schadelijk is voor de autolak. Verkleuring van autolak kan plaatsvinden bij inbranden door felle zon. Daarbij is het de vraag of honingdauw daar debet aan is.

De schade die honingdauw wel kan veroorzaken is vastplakkende ruitenwissers en deurrubbers. Deze kunnen bij lostrekken scheuren. Deze schade kan voorkomen worden door de honingdauw eerst te verwijderen.

In hoeverre de roetdauwschimmel die in de honingdauw gedijt schadelijk is voor de lak is niet bekend. Het is raadzaam de roetdauw ook z.s.m. te verwijderen om evt. schade tot een minimum te beperken.

Schade aan planten c.q. het doodgaan van planten onder lekkende lindebomen (= klacht bewoners Silene) is ons inziens niet het gevolg van de honingdauw. In deze mening worden wij gesteund door Arcadis. De oorzaak daarvan moet gezocht worden in enerzijds het planten van zonminnende planten op een schaduwrijke plaats en anderzijds in het onvoldoende aanwezig zijn van water (de wortels van de bomen nemen veel water weg uit de bodem). Dat het lekken van de lindes niet de oorzaak kan zijn van het doodgaan van de planten is ook te concluderen uit het feit dat de gemeentelijke onderbeplanting ook niet doodgaat.

Voorkómen honingdauw (zie ook bijlage: offerte Arcadis).

Er zijn op dit moment 2 methodes om de overlast van honingdauw te verminderen.

- injecteren:

Lindebomen injecteren is slechts toegestaan na de bloei. Dit betekent dat pas in de tweede helft van juli kan worden geïnjecteerd. Ca. 1 week na het injecteren stopt het lekken van de bomen. De kosten van het injecteren bedragen ca. 30 euro per boom.

Opgemerkt moet worden dat de toelating van het gebruikte middel (acefaat) is ingetrokken per 1 januari 2005. Dit betekent dat alleen in 2004 nog geïnjecteerd kan worden. Een vervangend middel (liefst vanaf het begin van de bloei toepasbaar) is nog niet gevonden.

- biologische bestrijding met lieveheersbeestjes:

De toepassing van lieveheersbeestjes verkeert nog in een experimentele fase. De successen zijn wisselend. Desondanks is er een substantieel voordeel te zien vergeleken met straten waar geen lieveheersbeestjes zijn uitgezet. Hoewel de overlast niet geheel weg is, blijkt het psychologische effect wel mee te spelen. De burgers zien dat de gemeente de klachten serieus neemt en er wat aan doet. De kosten van het uitzetten van lieveheersbeestjes zijn ca. 2 x de kosten van injecteren. De kosten komen in beginsel jaarlijks terug.

Aansprakelijkheid gemeente voor evt. schade en overlast door honingdauw.

Navraag bij bomenjurist mr. B. Visser heeft geleerd dat honingdauw – afgezien van het feit dat honingdauw op zich niet schadelijk is - wordt aangemerkt als lichte overlast die een ieder wordt geacht te dulden. Wanneer er desondanks schade is opgetreden moet er ook gekeken worden naar het feit of er alternatieven waren. Kon de auto ergens anders geparkeerd worden of moesten de tuinmeubels beslist onder de boom staan. Echter omdat het lichte overlast betreft komt de schade ontstaan door lekkende lindebomen in beginsel toch voor rekening van de gedupeerde. De schade kan over het algemeen vermeden worden door het verplaatsen van auto's of meubels. Zo is bijvoorbeeld de eigenaar van een eik in beginsel ook niet aansprakelijk voor de deukjes die door vallende eikels ontstaan op geparkeerde auto's.

De klachten

De klachten over lekkende bomen zijn tweërlei.

- het lekken van bomen op particulier eigendom in voor- of achtertuin.
- het lekken van bomen op auto's (op algemene parkeerplaatsen).

beoordeling:

Bij de beoordeling dient o.i. tevens rekening gehouden te worden met de volgende aspecten van algemeen belang:

- de intrinsieke waarde van de boom (is de boom gezond, kan deze verplant worden etc.)
- het straatbeeld
- het leefmilieu (microklimaat)
- de kosten (gemeenschapsgeld) van het verwijderen en de herplant.

Lekken op particulier eigendom:

Hierbij dient o.i. een onderscheid gemaakt te worden tussen voor- en achtertuinen. Over het algemeen is de voortuin geen verblijfsruimte; de achtertuin wel. Wij achten het aanwezig zijn van een lekkende boom boven een achtertuin als zodanig hinderlijk dat een verzoek tot verwijdering van de boom in principe moet worden ingewilligd (net als dit is gebeurd aan de Wollegras/Kalmoessingel). Uitzondering zijn bomen welke behoren tot de hoofdstructuur. Voor een lekkende boom boven een voortuin achten wij de hinderlijkheid niet van een zodanige aard dat verzoeken om verwijdering moeten worden ingewilligd. Dit moet gerekend worden tot overlast die men dient te dulden. Van verwijdering kan alleen sprake zijn wanneer de boom geen bijzondere waarde heeft voor het straatbeeld of een zodanig verminderde vitaliteit heeft dat vervanging te rechtvaardigen is.

Lekken van bomen op auto's (op algemene parkeerplaatsen).

Zoals hiervoor al aangegeven is de kleefstof eenvoudig te verwijderen maar is zij niet schadelijk en tast zij de autolak niet aan. De vraag is: is het lekken op de auto's een reden om bomen weg te halen. Wij zijn van mening dat dit niet het geval is. Daarvoor hebben wij de volgende redenen: het is lichte overlast die men heeft te dulden, men kan de auto tijdelijk elders parkeren, de kleefstof tast de auto niet aan, de hoge kosten van vervanging.

Gevolgen weghalen lekkende bomen voorzijde woningen:

Beoordelingscriterium:	aantal te vervangen bomen
Alle lekkende bomen binnen 3 – 3,5 meter vanaf de erfgrans	430 - 480
Alle lekkende bomen binnen 9 meter van de voorgevel	650 - 700

In dit overzicht zijn niet de bomen opgenomen boven parkeerterreinen als Meeuwenplein etc.

Indien kan worden vastgesteld dat lekkende bomen door het afscheiden van moeilijk te verwijderen kleverige stoffen rederlijkerwijs niet te accepteren overlast veroorzaken in tuinen of op ramen van huizen en geparkeerde auto's in een straat, dan zal het verzoek van de bewoner(s) om verwijdering van de lekkende bomen worden ingewilligd. Na verwijdering van de lekkende bomen dient er zo spoedig mogelijk herplant plaats te vinden (vastgesteld amendement gemeenteraad 29 januari 2004)

Om te laten zien dat de gemeente de klachten van de burgers serieus neemt stellen wij voor te overwegen in een aantal straten lieveheersbeestjes uit te zetten. Binnen de beheersbegroting zijn hiervoor geen middelen aanwezig. Deze zullen apart beschikbaar gesteld moeten worden.

7. Boomwortels

Met name in oudere wijken zijn bomen in verharding aangeplant en is er onvoldoende bewortelbare ruimte aanwezig. Dit heeft enerzijds tot gevolg dat bomen zich niet goed kunnen ontwikkelen en anderzijds dat de bomen wegen zoeken om te overleven. Zij vormen daartoe ook wortels onder verhardingen. Gevolg is dat de wortels de verharding plaatselijk omhoog drukken. In principe worden bij klachten deze problemen direct verholpen door de wortels te verwijderen. Dit is echter niet in alle gevallen mogelijk omdat de stabiliteit van de boom dan in gevaar komt. De enige oplossing is dan de boom te verwijderen. Het verwijderen (en opnieuw aanplanten (incl. grondverbetering)) van bomen kost veel geld. Dit is op dit moment niet aanwezig. Een verzoek om extra geld voor dit probleem is in 2003 niet gehonoreerd (zie ook evaluatie boomstructuurplannen).

Voor de toekomst wordt het probleem aangepakt door in beginsel geen bomen in verhardingen te planten. Daar waar de aanplant van bomen in verharding gewenst is, worden zodanige technieken toegepast dat overlast door boomwortels niet meer op kan treden.

Het komt voor dat de wortels van bomen doordringen in particuliere tuinen. Deze wortels mogen door de particulier worden verwijderd. Voorwaarde is wel dat de stabiliteit van de boom niet in gevaar komt (jurisprudentie).

Boomwortels doorgroeiend in particuliere tuinen wordt niet als argument aangemerkt om een boom te kappen.

8. Stuifmeel (hooikoorts)
Stuifmeel verplaatst zich over grote afstanden. Daarnaast bevinden zich ook in particuliere tuinen bloeiende bomen en struiken. Het is voor de gemeente niet mogelijk met stuifmeel rekening te houden. Ook voor stuifmeel geldt dat dit aangemerkt wordt als lichte overlast en men dit moet dulden.

Stuifmeel wordt niet als argument aangemerkt om bomen te kappen.

9. Overhangende takken.
Dat takken van bomen boven particulier terrein hangen is het gevolg van het feit dat veel bomen op betrekkelijk korte afstand van de erfgrans staan. Dit is op zich een logisch gevolg van het feit dat veel bomen in straten staan waar de ruimte beperkt is en de afstanden tot de erfgrans gering zijn. Juist vanwege het feit dat veel bomen van gemeentes en andere overheden langs wegen staan is in het burgerlijk wetboek de bepaling opgenomen dat de afstand welke bomen in beginsel uit de erfgrans moeten staan niet van toepassing is voor gemeentes etc. omdat er anders geen bomen in straten kunnen worden geplant.
Takken welke boven particulier terrein hangen mogen in beginsel door de particulier worden verwijderd. Echter dit verwijderen is wel aan regels gebonden. Het verwijderen van takken mag niet tot gevolg hebben dat daardoor het voortbestaan van de boom in gevaar komt. Bovendien mag de snoei niet op een dergelijk rigoureuze manier gebeuren dat de boom daardoor gevaarlijk wordt of de vorm van de boom daardoor te zeer wordt aangetast.
In de praktijk wordt bij een melding van overhangende takken de situatie bekeken en wordt indien daartoe aanleiding bestaat en mogelijk is de boom gesnoeid. Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij bomen langs wegen een vrije doorrijhoogte van 4 meter moeten hebben. Dit betekent dat ook de takken aan de particuliere zijde tot op die hoogte worden verwijderd i.v.m. een evenwichtige kroonopbouw. .

Overhangende takken worden niet als argument aangemerkt om een boom te kappen.

B. Combinatie van vormen van overlast.

De verschillende vormen van overlast zijn afzonderlijk beoordeeld. Er zijn evenwel situaties dat de overlast van een boom niet door 1 aspect wordt veroorzaakt maar door meerdere. Waar een enkele vorm van overlast geen argument is om een boom c.q. bomen te kappen kan een cumulatie van vormen van overlast wel zodanig zijn dat er sprake is van onrechtmatige hinder en dus de grenzen van hetgeen maatschappelijk nog betamelijk is worden overschreden. Dergelijke situaties kunnen niet in algemeen beleid worden weergegeven. Deze dienen – net als bij de vormen van overlast op zichzelf bekeken - afzonderlijk te worden beoordeeld op basis van redelijkheid en billijkheid. In de afweging wordt tevens betrokken het particuliere belang tegenover het algemeen belang.

Een combinatie van vormen van overlast is een argument om bomen te kappen indien er sprake is van situaties welke kunnen worden aangemerkt als onrechtmatig.

Samengevat:

Schaduw, luis en boomwortels kunnen onder bepaalde omstandigheden een argument zijn voor het kappen van bomen. Vruchten, bloei, blad, dood hout, stuifmeel en overhangende takken worden afzonderlijk niet als argument aangemerkt om bomen te kappen. Een combinatie van vormen van overlast kan wel aanleiding zijn tot het kappen van bomen indien

afd. groen en gebouwen
nov. 2003

vastgesteld bij raadsbesluit 29 januari 2004 (incl. amendement t.a.v. onderdeel A.6)